

Η χρήση των wikis στις βιβλιοθήκες: δημιουργία "δια δραστικών" συλλογών-αποθετηρίων γνώσης. Το wiki της Βιβλιοθήκης του Μουσείου Μπενάκη

Πανωραία Γαϊτάνου
Βιβλιοθηκονόμος MSc
Βιβλιοθήκη Μουσείου Μπενάκη
gaitanou@benaki.gr

Περίληψη

Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις στον τρόπο πρόσβασης και ανάκτησης της πληροφορίας, καθώς και η εξέλιξη του Ιστού (με τη σταδιακή μετάβαση στον Ιστό [έκδοση] 2 (Web 2.0), συνηγορούν στην ανάγκη αλλαγής της δομής των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις βιβλιοθήκες. Ειδικότερα τα wikis, μια από τις πιο σημαντικές εφαρμογές κοινωνικού λογισμικού, μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο μέσα στο χώρο των βιβλιοθηκών, επαναπροσδιορίζοντας τον τρόπο διαχείρισης, διάδοσης και ανταλλαγής των πληροφοριών, με τη δημιουργία νέων καινοτόμων υπηρεσιών. Μέσα στα πλαίσια αυτά, η Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, αναπτύσσει μια νέα υπηρεσία, το Benaki Museum Library Wiki, για τη στήριξη και την ενδυνάμωση του πληροφοριακού της έργου.

Λέξεις κλειδιά: Web 2.0, βιβλιοθήκες, wikis, Βιβλιοθήκη Μουσείου Μπενάκη

1. Εισαγωγή

Ο φρενήρης ρυθμός εξέλιξης των τεχνολογικών επιτευγμάτων επιφέρει σημαντικές ανακατατάξεις και βαθιές αλλαγές σε πολλούς τομείς της σύγχρονης κοινωνίας δίνοντας νέες προοπτικές, ειδικά στο τομέα της πληροφόρησης. Μέσα στο νέο πληροφοριακό "γίγνεσθαι", οι βιβλιοθήκες, ως οι κατεξοχήν οργανισμοί διαχείρισης της πληροφορίας, καλούνται να εκσυγχρονίσουν τις ήδη παρεχόμενες υπηρεσίες τους, αναπτύσσοντας νέες καινοτόμες υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, προκειμένου να ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στις διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες της κοινότητας που εξυπηρετούν.

Η έλευση της δεύτερης γενιάς διαδικτύου, Ιστός [έκδοση] 2, ή Συμμετοχικός Ιστός, γνωστό στους περισσότερους ως Web 2.0 ή Social Web, επαναπροσδιορίζει τον τρόπο επικοινωνίας, διαχείρισης, διάδοσης και ανταλλαγής των πληροφοριών, επηρεάζοντας και το χώρο των βιβλιοθηκών και των οργανισμών πληροφόρησης. Το Web 2.0 αφορά στο *κοινωνικό λογισμικό* (social software), μια σειρά δηλαδή από νέες υπηρεσίες που χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη λειτουργικότητα και διασύνδεση πηγών και πληροφοριών, πιο οργανωμένο και καλύτερα κατηγοριοποιημένο περιεχόμενο και ανοιχτή επικοινωνία. Τέτοιες υπηρεσίες είναι τα κοινωνικά δίκτυα, τα wikis, τα ιστολόγια, οι κοινωνικές υπηρεσίες σελιδοσήμανσης, τα RSS feeds, η συγχρονισμένη ανταλλαγή μηνυμάτων, κλπ.

Η παρούσα εισήγηση θα επικεντρωθεί κυρίως στη χρήση και το ρόλο των wikis στο χώρο των βιβλιοθηκών, θα εξετάσει τα κύρια χαρακτηριστικά των εφαρμογών αυτών και θα διερευνήσει τη σημερινή κατάσταση και το ρόλο των τεχνολογιών αυτών στο χώρο των

βιβλιοθηκών. Παράλληλα, θα γίνει παρουσίαση του wiki που σχεδίασε και δημιούργησε η βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, σε μια προσπάθεια να δημιουργήσει μια νέα υπηρεσία που ως κύριο στόχο της θα έχει την ενίσχυση και ενδυνάμωση του πληροφοριακού ρόλου της.

2. Νέες τεχνολογίες (Web 2.0) και βιβλιοθήκες (Library 2.0)

Η μετεξέλιξη του Διαδικτύου και των πληροφοριακών συστημάτων, καθώς και η γοργή ανάπτυξη των Τεχνολογιών Πληροφορικής & Επικοινωνιών (ΤΠΕ), έφερε πιο κοντά το επονομαζόμενο φαινόμενο Web 2.0. Ανατρέχοντας στη διεθνή αρθρογραφία, παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει σαφής και συγκεκριμένος ορισμός για το τι ακριβώς είναι το Web 2.0. Αυτό που μπορούμε να αναφέρουμε με βεβαιότητα είναι, ότι ο όρος ειπώθηκε για πρώτη φορά το 2004 κατά τη διάρκεια ενός συνεδρίου μεταξύ της O'Reilly Media και της MediaLive International, όπου προτεινόταν ιδέες για την αναβάθμιση του Παγκόσμιου Ιστού. Αυτό που διαφαίνεται είναι ότι το Web 2.0 ξεπερνά τα όρια της περιορισμένης πλατφόρμας ενός υπολογιστή και σηματοδοτεί τη νέα νοοτροπία και τεχνοτροπία που κυριαρχεί πλέον στο χώρο του διαδικτύου. Για πολλούς μάλιστα, αποτελεί μια τεχνολογική επανάσταση με έντονες κοινωνικές προεκτάσεις. Βασικά χαρακτηριστικά αυτής της εξέλιξης είναι η διαδραστικότητα, η επικοινωνία και γενικότερα η μεταμόρφωση του χρήστη του διαδικτύου, από παθητικό δέκτη πληροφοριών σε ενεργό μέλος μιας παγκόσμιας κοινωνίας.

Πιο αναλυτικά, θα μπορούσαμε να σημειώσουμε τα εξής στοιχεία που χαρακτηρίζουν το νέο δυναμικό Ιστό:

- *Συμμετοχή (Participation)*: Ο νέος Παγκόσμιος Ιστός ενθαρρύνει τη συμμετοχή των χρηστών και την παραγωγή ενός πλουσιότερου, πιο σύγχρονου, δυναμικού και διαδραστικού περιεχομένου.
- *Διαμοιρασμός (sharing)*: Ο διαμοιρασμός των πληροφοριών και της γνώσης είναι ένας από τους κυριότερους λόγους δημιουργίας των Web 2.0 τεχνολογιών και αφορά τόσο στην άμεση και συνεχή ανανέωση δεδομένων και λογισμικού (κώδικα και περιεχομένου), όσο και στην ανταλλαγή ιδεών και απόψεων [7].
- *Έλεγχος από τους χρήστες (user control)*: Οι ίδιοι χρήστες είναι αυτοί που έχουν τον κύριο έλεγχο του περιεχομένου που διαχειρίζονται, των δεδομένων που αποθηκεύουν στις διαδικτυακές τους δραστηριότητες, καθώς και της ταυτότητας αυτών. Διαδραματίζουν με αυτόν τον τρόπο πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαμόρφωση του πληροφοριακού τοπίου, καθώς έχουν ταυτόχρονα το ρόλο του δημιουργού και του εκδότη. Παράλληλα, προωθείται ο δημοκρατικός χαρακτήρας του διαδικτύου.
- *Αποτελείται από ενότητες (modularity)*: Αποτελεί τη σύνθεση πολλών διαφορετικών υποδομών, οι οποίες έχουν σχεδιαστεί για να συνδέονται και τελικά να ενσωματώνονται με άλλες, δημιουργώντας στην ουσία ένα γενικό σύνολο, το οποίο μπορεί να προσφέρει ποιοτικότερες υπηρεσίες [7].
- *Χρησιμότητα (usability)*: Πρόκειται για υπηρεσίες, οι οποίες είναι ιδιαίτερα χρηστικές και εύκολες στην εκμάθησή τους, προσελκύοντας το ενδιαφέρον του χρήστη και ενισχύοντας τη θέλησή του να τις χρησιμοποιήσει.
- *Χρήση λογισμικού ανοικτού κώδικα (open source)*.
- *Δημιουργία κοινοτήτων (communities)*: Η δυνατότητα ανοικτής και αμφίδρομης επικοινωνίας, ανάδρασης και διάθεσης πληροφοριών οδηγεί στη δημιουργία κοινοτήτων (από χρήστες με κοινά ενδιαφέροντα) [7].

Όπως προαναφέρθηκε, οι βιβλιοθήκες και γενικότερα οι φορείς πληροφόρησης, ήταν από τους πρώτους οργανισμούς που επηρεάστηκαν από τη νέα αυτή εξέλιξη. Οι βιβλιοθηκονόμοι παρακολουθώντας από κοντά τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, που φέρνουν ανακατατάξεις και αλλαγές στη διαμόρφωση του γενικότερου πληροφοριακού τοπίου, προσπαθούν να αντιληφθούν τις νέες προκλήσεις και να τις προσαρμόσουν στο χώρο των υπηρεσιών πληροφόρησης. Ο Michael Casey [3] επιχειρώντας να αποτυπώσει αυτήν την ανάγκη εξέλιξης σε έναν όρο, αναφέρθηκε στη *Βιβλιοθήκη 2.0* (Library 2.0) ως ένα μοντέλο πιο ανθρωποκεντρικής βιβλιοθήκης που υιοθετεί τη χρήση του κοινωνικού λογισμικού στη διαδικασία παροχής υπηρεσιών. Ο Casey σημειώνει ότι ο όρος Βιβλιοθήκη 2.0 είναι κάτι παραπάνω από απλή χρήση των νέων τεχνολογιών μέσα στο χώρο των βιβλιοθηκών. Είναι μια νέα φιλοσοφία στο τρόπο παροχής των υπηρεσιών προς τους χρήστες [1] και σηματοδοτεί μια νέα πραγματικότητα, στην οποία οι ίδιοι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις παρεχόμενες προς αυτούς υπηρεσίες.

Ο Maness στην προσπάθειά του να παρουσιάσει ένα πιο θεωρητικό μοντέλο, με βάση το οποίο θα μπορούσε να ερμηνευτεί και να κατανοηθεί καλύτερα ο όρος Βιβλιοθήκη 2.0, σημειώνει τα εξής βασικά στοιχεία [1]:

- Η Βιβλιοθήκη 2.0 είναι *χρηστοκεντρική* (user-centered).
- Το περιβάλλον της είναι *πολυμεσικό* (multi-media experience).
- Κύριο χαρακτηριστικό της είναι η *κοινωνική αλληλεπίδραση-επικοινωνία* (socially rich). Η διαδικτυακή παρουσία της βιβλιοθήκης συμπεριλαμβάνει την παρουσία των χρηστών. Η επικοινωνία των χρηστών με τη βιβλιοθήκη μπορεί να γίνεται σε πραγματικό χρόνο (π.χ. μέσω της συγχρονισμένης ανταλλαγής μηνυμάτων), ή μέσω ασύγχρονης επικοινωνίας (π.χ. forums, wikis κλπ.).
- Τέλος, η Βιβλιοθήκη 2.0 *καινοτομεί με την ενεργό συμμετοχή των χρηστών* της (communally innovative), οι χρήστες δηλαδή συμμετέχουν ενεργά στη δημιουργία περιεχομένου και την ανάπτυξη των υπηρεσιών της.

3. Τα wikis και η φιλοσοφία τους

Η σχεδίαση μιας ιστοσελίδας ήταν παλιότερα μια περίπλοκη και σύνθετη διαδικασία, η οποία απαιτούσε εξειδικευμένες τεχνολογικές γνώσεις. Οι δημιουργοί/διαχειριστές των ιστοσελίδων είχαν οι ίδιοι τον έλεγχο τόσο του σχεδιασμού, όσο και του εμπλουτισμού του περιεχομένου [2]. Με την έλευση όμως του Συμμετοχικού Ιστού και την ανάπτυξη των νέων τεχνολογικών εφαρμογών, τα ως τώρα δεδομένα αλλάζουν. Μία από τις πιο σημαντικές και άκρως διαδεδομένες τεχνολογίες του Web 2.0 αποτελούν τα wikis. Τα wikis επιτρέπουν στους χρήστες να συμμετέχουν στη δημιουργία και την επεξεργασία του διαδικτυακού περιεχομένου, με τη χρήση πολύ απλών συντακτικών κανόνων. Η μορφή τους είναι πολύ απλή και κυρίως πολύ φιλική προς τον χρήστη, αφού γίνεται χρήση μιας απλοποιημένης γλώσσας σήμανσης που μοιάζει με την HTML. Στα wikis υπάρχει επίσης η δυνατότητα προσθήκης εικόνων και γραφικών. Κατά συνέπεια, καταφέρνουν να εξισώνουν κατά κάποιο τρόπο τον απλό χρήστη με τον έμπειρο σχεδιαστή ιστοσελίδων.

Το πρώτο wiki, WikiWikiWeb, δημιουργήθηκε από τον Ward Cunningham το 1994 έχοντας ως κύριο στόχο του να διευκολύνει την ανταλλαγή των ιδεών μεταξύ των προγραμματιστών. Ο Cunningham όρισε το wiki ως "την πιο απλή online βάση δεδομένων που μπορεί να υπάρξει" [13]. Ο όρος wiki είναι χαβανέζικη λέξη, η οποία σημαίνει γρήγορα. Επειδή

λοιπόν ακριβώς τα wikis είναι απλά εργαλεία, γρήγορα και χαμηλού έως μηδενικού κόστους, έγιναν πολύ δημοφιλή σε μικρό χρονικό διάστημα και χρησιμοποιούνται συνήθως όταν υπάρχει ανάγκη για συνεργασία και επικοινωνία. Σύμφωνα με τη Wikipedia, το μεγαλύτερο wiki που έχει δημιουργηθεί ως αυτή τη στιγμή, «Wiki (προφέρεται ουίκι) είναι ένας τύπος ιστοτόπου που επιτρέπει σε οποιονδήποτε να δημιουργήσει και να επεξεργαστεί τις σελίδες του». Λόγω των ποικίλων εφαρμογών τους μπορούν να ιδωθούν ως τεχνολογία, ως ιστοχώρος, ως πηγή πληροφορίας και γνώσης, ως φιλοσοφία, ή, ακόμα και ως κοινότητα χρηστών [5].

Εν συντομία, θα λέγαμε ότι τα wikis έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά [17]:

- Αποτελούν εργαλεία δημιουργίας και διαμόρφωσης διαδικτυακών κειμένων και τόπο ελεύθερης δημοσίευσης και ανταλλαγής αρχείων.
- Είναι ένα μέσο διαμοιρασμού της πληροφορίας.
- Προσφέρουν τη δυνατότητα ανταλλαγής ιδεών και απόψεων.
- Συνεισφέρουν στη «διαχρονική» οικοδόμηση της γνώσης (μέσω των διαδοχικών εκδόσεων και των συνεισφορών των χρηστών)
- Βοηθούν στην επίλυση προβλημάτων (ειδικά προβλήματα ανοιχτού τύπου) [9], αλλά και την επαναδιατύπωσή τους [10].
- Συνεισφέρουν στο συνδυασμό, τη σύνθεση και αξιολόγηση εννοιών και ορισμών σε διάφορες γνωστικές περιοχές [10] [9].

Οι χρήσεις των wikis εξαπλώνονται σε πάρα πολλούς τομείς. Μπορούν να εφαρμοστούν για να καλύψουν κοινές καθημερινές εργασίες και ανάγκες σε έναν οργανισμό πληροφόρησης, όπως είναι η οργάνωση της ρητής γνώσης (tacit knowledge), η διαχείριση προγραμμάτων οργάνωσης χρόνου (agendas), τα προγράμματα διαχείρισης και διοίκησης έργων (project management), η τεκμηρίωση, η δημιουργία γνωσιακών βάσεων κλπ. Εν κατακλείδι, τα wikis είναι μια τεχνολογία με ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό, η οποία δίνει έμφαση στον παράγοντα "επικοινωνία" και αναπτύσσει κυρίως τη συνεργασία [9].

4. Τα wikis και οι βιβλιοθήκες

Σύμφωνα με τον Godwin-Jones [11], κύριος στόχος των wikis είναι να αποτελέσουν ένα διαμοιραζόμενο χώρο συνεχώς επεκτεινόμενης γνώσης. Δεν είναι λοιπόν δύσκολο να αντιληφθούμε τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν μέσα στο χώρο των βιβλιοθηκών και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν οι βιβλιοθήκες να εκμεταλλευτούν αυτές τις νέες τεχνολογίες, κυρίως ως προς την ενδυνάμωση των πληροφοριακών υπηρεσιών που παρέχουν στους χρήστες τους.

Ήδη στο εξωτερικό, πάρα πολλές βιβλιοθήκες έχουν αρχίσει να χρησιμοποιούν αυτές τις νέες τεχνολογίες. Έπειτα από μια σύντομη αναζήτηση στο διαδίκτυο, εντοπίσαμε πάρα πολλά παραδείγματα από βιβλιοθήκες που έχουν ενσωματώσει wikis στις ήδη παρεχόμενες υπηρεσίες τους. Για παράδειγμα, ο Charles Allan [6] μας παρουσιάζει τη δημιουργία ενός wiki, στη βιβλιοθήκη που εργάζεται, το οποίο λειτουργεί ως το βασικό συστατικό για τη διαχείριση και οργάνωση ενός επιτυχημένου εκπαιδευτικού προγράμματος. Μέσω της εφαρμογής αυτής, οι βιβλιοθηκονόμοι επιτυγχάνουν το διαμοιρασμό της γνώσης και συνεργάζονται για τη δημιουργία πηγών και οδηγιών πληροφόρησης. Ένα ακόμα ενδιαφέρον παράδειγμα αποτελεί το Biz wiki, το οποίο δημιουργήθηκε από τον Chad Boeninger, βιβλιοθηκονόμο στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Οχάιο. Το Biz wiki [19] σχεδιάστηκε για να βοηθήσει τους ερευνητές-μέλη της βιβλιοθήκης στην εύρεση επιλεγμένων πηγών. Περιέχει άρθρα, βάσεις δεδομένων,

ιστοσελίδες και διάφορους ερευνητικούς οδηγούς. Σχεδόν όλες οι πηγές είναι διαθέσιμες μόνο στα μέλη της κοινότητας του Πανεπιστημίου, καθώς οι περισσότερες από τις πηγές είναι συνδρομές σε βάσεις δεδομένων ή τοπικούς πόρους πληροφόρησης.

Τέλος, ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στο LibraryWikis [14] είναι ένα wiki που έχει δημιουργηθεί για να παρουσιάσει τους τρόπους με τους οποίους οι βιβλιοθήκες κάνουν χρήση της τεχνολογίας των wikis στο περιβάλλον τους. Το συγκεκριμένο wiki στηρίζεται σε μια έρευνα του καθηγητή Βιβλιοθηκονομίας Matthew Bejune, όπου εξετάστηκαν 35 περιπτώσεις εφαρμογών wikis. Τα ευρήματα της έρευνάς του είναι πάρα πολύ ενδιαφέροντα, καθώς αναπτύσσει ένα σύστημα ταξινόμησης εφαρμογών wikis, διακρίνοντας τέσσερις βασικές κατηγορίες [8]:

- Συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκών
- Συνεργασία μεταξύ του προσωπικού μιας βιβλιοθήκης
- Συνεργασία μεταξύ του προσωπικού μιας βιβλιοθήκης και των μελών της
- Συνεργασία μεταξύ των μελών μιας βιβλιοθήκης.

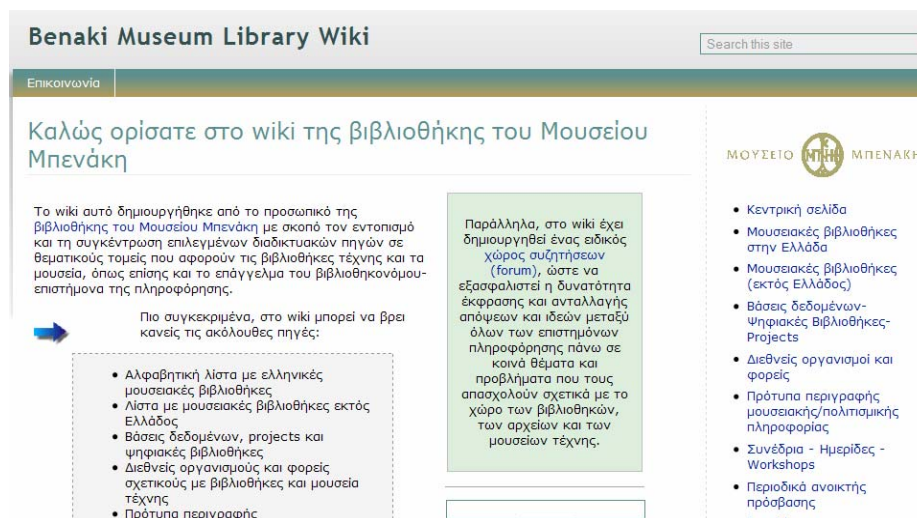
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι περισσότερες εφαρμογές εμπίπτουν στην πρώτη κατηγορία (με ποσοστό 45,7 %), με τη δεύτερη κατηγορία να ακολουθεί (με ποσοστό 31,4%). Οι δύο τελευταίες κατηγορίες εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά (14,3% και 8,6% αντίστοιχα).

Σε ότι αφορά τα ελληνικά δεδομένα, αξίζει να αναφερθούμε στις προσπάθειες δύο αξιόλογων βιβλιοθηκών, της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Βέροιας και της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Λειβαδιάς, οι οποίες πρωτοπόρες πάντα στις ιδέες και στην εφαρμογή και χρήση των νέων τεχνολογιών, ανέπτυξαν wikis, προκειμένου να παρέχουν επιπρόσθετες υπηρεσίες πληροφόρησης προς τους χρήστες τους.

5. Το wiki της Βιβλιοθήκης του Μουσείου Μπενάκη

5.1 Διαδικασίες επιλογής λογισμικού και σχεδιασμού του wiki

Κατά καιρούς, γίνονται πολλές προσπάθειες συγκέντρωσης σημαντικού διαδικτυακού υλικού (π.χ. δημιουργία portals) από διάφορες κοινότητες. Η Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, στοχεύοντας κυρίως στην ενδυνάμωση του πληροφοριακού της ρόλου και θέλοντας να εκμεταλλευτεί τις πολλαπλές δυνατότητες που προσφέρουν οι Web 2.0 τεχνολογίες, σχεδίασε και υλοποίησε το wiki με τίτλο "Benaki Museum Library Wiki" [εικόνα 1] με κύριο σκοπό τον εντοπισμό και τη συγκέντρωση επιλεγμένων διαδικτυακών πηγών σε θεματικούς τομείς που αφορούν στις βιβλιοθήκες τέχνης και τα μουσεία, όπως επίσης και το επάγγελμα του σύγχρονου βιβλιοθηκονόμου-επιστήμονα της πληροφόρησης [15].

Εικόνα 1: Στιγμιότυπο οθόνης από το Benaki Museum Library Wiki

Ο σχεδιασμός του wiki ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2009. Για την υλοποίηση και ολοκλήρωση του έργου ακολουθήθηκαν τα επιμέρους βήματα. Αρχικά, κρίθηκε απαραίτητο να αναλυθούν και να αποσαφηνιστούν οι στόχοι της δημιουργίας της συγκεκριμένης υπηρεσίας από τη βιβλιοθήκη. Αυτό που κυρίως μας ενδιέφερε ήταν να αναπτυχθεί μια συμπληρωματική διαδικτυακή υπηρεσία, η οποία θα προσέφερε πρόσθετη πληροφόρηση και ενημέρωση στην κοινότητα των βιβλιοθηκονόμων τέχνης, αλλά και σε όσους ασχολούνται με την τεκμηρίωση, οργάνωση και διαχείριση της πολιτισμικής πληροφορίας. Στη συνέχεια, επιτακτική ανάγκη ήταν να αποφασιστεί η πλατφόρμα που θα φιλοξενούσε τη συγκεκριμένη υπηρεσία. Δύο ήταν οι πιθανές επιλογές: η πρώτη επιλογή ήταν να δημιουργηθεί μια ιστοσελίδα που θα βασιζόταν στο διαδικτυακό τόπο του Μουσείου Μπενάκη και η δεύτερη επιλογή ήταν να φιλοξενηθεί σε άλλο διαδικτυακό χώρο, η οποία και προτιμήθηκε τελικά. Πιο συγκεκριμένα, αποφασίστηκε να σχεδιαστεί ένα wiki, ώστε να είναι δυνατή η δημιουργία ενός δυναμικού ιστοτόπου, με απλό τρόπο επεξεργασίας και αποθήκευσης των δεδομένων, συνδυάζοντας το φιλικό περιβάλλον προς τους χρήστες με όλα τα προτερήματα των Web 2.0 εφαρμογών.

Η δημιουργία ενός wiki δεν είναι καθόλου απλή υπόθεση. Καθώς υπάρχουν πάρα πολλές υπηρεσίες και λογισμικά που μπορεί να επιλέξει κανείς για το στήσιμό του, οι εκάστοτε ανάγκες, αλλά και ο σκοπός που καλείται να εξυπηρετήσει το wiki, έχουν καθοριστικό ρόλο. Συνεπώς, θα πρέπει να αποφασιστεί ποια χαρακτηριστικά και ποιες δυνατότητες πρέπει να καλύπτει και να γίνει προσεκτική διερεύνηση όλων των διαθέσιμων λογισμικών. Στο σύνδεσμο "WikiMatrix: compare them all" [20] υπάρχουν διαθέσιμοι συγκριτικοί πίνακες προγραμμάτων για wikis. Αυτό που γενικά πρέπει να γνωρίζει κανείς είναι ότι υπάρχουν δύο επιλογές για τη δημιουργία ενός wiki: η πρώτη είναι να επιλεγεί μία online υπηρεσία φιλοξενίας και η δεύτερη να εγκατασταθεί σ' έναν εξυπηρετητή, κάτι που επιτρέπει μεγαλύτερη προσαρμογή του wiki, αλλά είναι αρκετά περίπλοκο και απαιτεί τεχνικές γνώσεις. Το wiki της Βιβλιοθήκης του Μουσείου αποφασίστηκε να στηθεί σε μια online υπηρεσία, το Wikidot [18], προκειμένου να απλοποιηθούν κάποιες τεχνικές διαδικασίες. Το Wikidot είναι ένα από τα πιο γνωστά και διαδεδομένα εργαλεία για την ανάπτυξη και διαχείριση των wikis, διατίθεται δωρεάν και προσφέρει πάρα πολλές δυνατότητες και ευελιξία στους χρήστες.

5.2 Ανάπτυξη του wiki

Ο τρόπος σχεδιασμού και παρουσίασης του συγκεκριμένου wiki είναι ιδιαίτερα απλός και κατανοητός. Το περιεχόμενό του περιλαμβάνει υλικό και πηγές σχετικά με θεματικές ενότητες που αναφέρονται σε μουσειακές βιβλιοθήκες, ψηφιακές βιβλιοθήκες και βάσεις δεδομένων, με συνδέσμους σε πηγές τέχνης, πολιτισμικούς οργανισμούς και διεθνείς φορείς που ασχολούνται με τη τεκμηρίωση και διατήρηση του πολιτισμικού αποθέματος, κλπ. Πιο αναλυτικά, στο wiki παρουσιάζονται οι εξής ενότητες:

- Μουσειακές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα

Οι μουσειακές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα θα λέγαμε ότι σε μια πρώτη αρχική ανάλυση, κάνουν τα πρώτα τους βήματα στο χώρο του πληροφοριακού "γίγνεσθαι". Κάποιες από αυτές έχουν ήδη σημειώσει μια σημαντική πορεία στο χώρο, ενώ οι περισσότερες τώρα ξεκινούν να οργανώνονται σταδιακά και να αναπτύσσουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες τους. Έπειτα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη (κυρίως μέσα από το διαδίκτυο, τηλεφωνική επικοινωνία και μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου), παρουσιάζεται ένας κατάλογος με τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής, όπου καταγράφονται αλφαβητικά τα μουσεία που διαθέτουν βιβλιοθήκη μέσα στον οργανισμό τους. Η έρευνα αυτή ξεκίνησε πριν από 3 περίπου χρόνια, και τα πρώτα αποτελέσματα ανακοινώθηκαν κατά τη διάρκεια του 2ου Συνεδρίου Βιβλιοθηκών Τέχνης που πραγματοποιήθηκε στην Α.Σ.Κ.Τ. το Φεβρουάριο του 2008 [16]. Οι περισσότερες από τις βιβλιοθήκες που σημειώνονται είναι οργανωμένες και προσβάσιμες στο κοινό, ενώ δυστυχώς ελάχιστες παρέχουν τον κατάλόγό τους μέσα από το διαδίκτυο.

- Μουσειακές βιβλιοθήκες εκτός Ελλάδος

Είναι φανερό πως οι μουσειακές βιβλιοθήκες στο εξωτερικό έχουν μια πιο έντονη παρουσία στα πληροφοριακά δρώμενα και έχουν αναπτύξει σε μεγαλύτερο βαθμό τις πληροφοριακές υπηρεσίες τους. Συνεπώς, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η συγκέντρωση όσο το δυνατό περισσότερων μουσειακών βιβλιοθηκών σε παγκόσμια κλίμακα.

- Βάσεις δεδομένων-ψηφιακές βιβλιοθήκες-projects

Στην ενότητα αυτή γίνεται προσπάθεια να καταγραφούν κάποιες από τις πιο σημαντικές βάσεις δεδομένων-ψηφιακές βιβλιοθήκες στις οποίες μπορεί κανείς να αναζητήσει πληροφορίες σχετικά με βιογραφίες καλλιτεχνών, τεκμηριωμένα έργα τέχνης, μουσεία και πινακοθήκες, θησαυρούς, λεξικά κλπ.

- Διεθνείς οργανισμοί και φορείς

Πολύ σημαντική θεωρήθηκε επίσης η δημιουργία μιας αναλυτικής λίστας με διεθνείς οργανισμούς και φορείς που έχουν ως κύριο στόχο τους την προώθηση και την ανάδειξη του ρόλου και των υπηρεσιών των βιβλιοθηκών, των αρχείων και των μουσείων. Οι οργανισμοί αυτοί αναπτύσσουν και προωθούν βέλτιστες πρακτικές, συμβάλλουν στη δημιουργία προτύπων για τη τεκμηρίωση, ψηφιοποίηση και διατήρηση του υλικού, διαδραματίζουν ένα συμβουλευτικό ρόλο, ενημερώνοντας παράλληλα για τις τελευταίες εξελίξεις στο χώρο της πληροφόρησης, προωθούν το διάλογο και τη συνεργασία μεταξύ των οργανισμών μνήμης. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι ακόλουθοι σημαντικοί οργανισμοί: International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), Association of European Research Libraries (LIBER), Institute of Museum and Library Services, European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA) και πολλοί άλλοι.

- Πρότυπα περιγραφής μουσειακής/πολιτισμικής πληροφορίας

Η πολιτισμική πληροφορία είναι σύνθετη και πολυδιάστατη, ενώ η απουσία της μειώνει κατά πολύ την αξία των πολιτισμικών αντικειμένων. Οι οργανισμοί τεκμηρίωσης, κατανοώντας πλήρως αυτή την ανάγκη, έχουν κινηθεί προς τη δημιουργία διαφόρων προτύπων (σχημάτων μεταδεδομένων), προκειμένου να καθίσταται δυνατή η όσο το δυνατόν πληρέστερη καταγραφή του πολιτισμικού υλικού και των συλλογών που κατέχουν οι διάφοροι οργανισμοί πολιτισμικής κληρονομιάς (οργανισμοί μνήμης), δηλαδή τα μουσεία, οι βιβλιοθήκες και τα αρχεία. Ειδικότερα, για τη διαχείριση πολιτισμικής πληροφορίας έχει προταθεί ένα πλήθος προτύπων και σχημάτων μεταδεδομένων, όπως το Dublin Core Metadata Initiative (DCMI), CIDOC Conceptual Reference Model (CRM), VRA Core 4.0, Metadata Encoding & Transmission Standard (METS), κλπ.

- Συνέδρια-Ημερίδες-Workshops

Επιτακτική θεωρείται η ανάγκη για τη συνεχή ενημέρωση των βιβλιοθηκονόμων και των επιστημόνων πληροφόρησης σχετικά με την εξέλιξη της επιστήμης τους μέσα από τη διοργάνωση συνεδρίων, ημερίδων και άλλων συναντήσεων. Η ανάπτυξη της συγκεκριμένης επιστήμης στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στη συνεχιζόμενη και δια βίου εκπαίδευση-κατάρτιση των βιβλιοθηκονόμων. Στην ενότητα αυτή θα αναρτώνται τα σημαντικότερα συνέδρια, ημερίδες κλπ. που θα πραγματοποιούνται τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό, σε σχέση με τη βιβλιοθηκονομία-επιστήμη της πληροφόρησης, τις τέχνες και τον πολιτισμό.

- Περιοδικά ανοικτής πρόσβασης

Από τη δημιουργία του διαδικτύου βασικό ζητούμενο των χρηστών ήταν η ελεύθερη και ανοικτή πρόσβαση στην πληροφορία. Ειδικά στο χώρο των βιβλιοθηκών και των οργανισμών πληροφόρησης, αντιλαμβανόμαστε πόσο σημαντική μπορεί να είναι η ανάγκη για ελεύθερη πρόσβαση σε πηγές πληροφόρησης. Επιπλέον η αδυναμία των βιβλιοθηκών να πληρώνουν υπέρογκες συνδρομές σε διάφορες πηγές πληροφόρησης και βάσεις δεδομένων, όπως π.χ. τα περιοδικά, είναι ένα σημαντικό ζήτημα που πολύ συχνά ταλανίζει όλους τους βιβλιοθηκονόμους. Μερική λύση στο ζήτημα αυτό μπορούν να δώσουν τα περιοδικά ανοικτής πρόσβασης. Τα *περιοδικά ανοικτής πρόσβασης* (open access journals) είναι επιστημονικές εκδόσεις, συνήθως με κρίση, των οποίων τα άρθρα μπορούν να προσεγγιστούν online από όλους τους χρήστες του διαδικτύου, χωρίς κόστος. Στην ενότητα αυτή έχουν συγκεντρωθεί όσο το δυνατόν περισσότερα ελληνικά, και ξενόγλωσσα περιοδικά, τα οποία έχουν διαχωριστεί σε δύο ομάδες: στα περιοδικά που σχετίζονται με τη βιβλιοθηκονομία-επιστήμη της πληροφόρησης και τα περιοδικά που σχετίζονται με τις τέχνες, τη μουσειολογία και τον πολιτισμό.

- Ιστολόγια

Τα *ιστολόγια* (blogs, weblogs) αποτελούν μια ξεχωριστή, αλλά εξίσου σημαντική ενότητα ενημέρωσης και πληροφόρησης. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η δυνατότητα συμμετοχής του κάθε χρήστη σε κάθε χωριστή *ανάρτηση* (post) και η συχνή ενημέρωσή τους από το *άτομο που είναι υπεύθυνο για τη συγγραφή και καταχώρησή τους* (blogger). Στη συγκεκριμένη ενότητα λοιπόν, έχουν καταγραφεί κάποια από τα σημαντικότερα ιστολόγια που έχουν δημιουργήσει είτε μουσεία και βιβλιοθήκες τέχνης, είτε ανεξάρτητα άτομα, έχοντας ως κύριο θέμα τους πάντα την τέχνη, τα μουσεία, εκθέσεις έργων τέχνης, διάσημους καλλιτέχνες κλπ.

- Λίστες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου

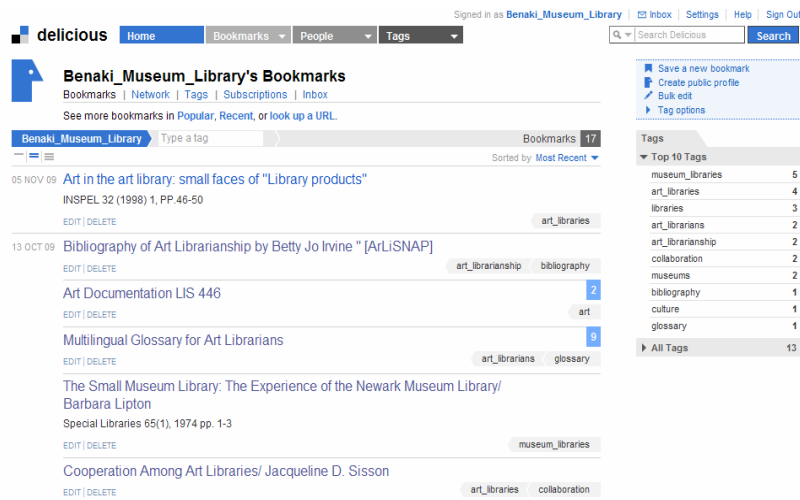
Στη σελίδα αυτή, σημειώνονται κάποιες λίστες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, στις οποίες μπορούν να εγγραφούν οι ενδιαφερόμενοι και να λαμβάνουν ενημερώσεις και νέα σχετικά με την ομάδα που τους ενδιαφέρει, π.χ. LIS-LIBHIST List: Library and book history, ARTDESLIB List: Art and design librarians mailing list κλπ.

- Συγκεντρωτικές λίστες

Οι λίστες αυτές παρέχουν συνδέσμους σε ευρύτερες πηγές σχετικά με την επιστήμη της πληροφόρησης και τα μουσεία (π.χ. portals ή πιο γενικούς καταλόγους).

- Άρθρα περιοδικών, εισηγήσεις συνεδρίων και διαδικτυακές πηγές

Στην ενότητα αυτή, συγκεντρώνεται αρθρογραφία και βιβλιογραφία σχετικά με τις μουσειακές βιβλιοθήκες και τις βιβλιοθήκες τέχνης [εικόνα 3]. Επιπλέον, συμπεριλαμβάνεται και υλικό με συνδέσεις σε πηγές με ευρύτερο βιβλιοθηκονομικό ενδιαφέρον. Το υλικό αυτό αποθηκεύεται στην εφαρμογή Delicious, στο προφίλ που έχει δημιουργήσει η Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη [εικόνα 2], προκειμένου να είναι πιο εύκολη και πιο αποτελεσματική η διαχείριση και ανάκτηση των αποθηκευμένων πηγών. Το Delicious [21] είναι ένα εργαλείο, το οποίο αναπτύχθηκε στα τέλη του 2003 από τον Joshua Schrachter. Πρόκειται για μια υπηρεσία κοινωνικής σελιδοσήμανσης (social bookmarking service), στην οποία είναι δυνατή η διαδικασία του tagging, η προσθήκη δηλαδή ετικετών επισήμανσης (tags) στην πηγή. Οι ετικέτες επισήμανσης είναι ουσιαστικά λέξεις-κλειδιά για την περιγραφή του περιεχομένου. Μέσω της εφαρμογής αυτής γίνεται η αρχειοθέτηση, η αποθήκευση, ο διαμοιρασμός και η οργάνωση επιλεγμένων ιστοσελίδων και πηγών πληροφόρησης. Η υπηρεσία διατίθεται δωρεάν στο διαδίκτυο, έχει πολύ απλό και φιλικό περιβάλλον διεπαφής, προωθεί τη συνεργατική επεξεργασία, την επικοινωνία, αλλά και τη δημιουργία κοινών δικτύων μεταξύ επιστημόνων με κοινούς ερευνητικούς στόχους.

Εικόνα 2: Στιγμιότυπο οθόνης από το Delicious

Άρθρα περιοδικών - Ανακοινώσεις συνεδρίων - Διαδικτυακές πηγές

Στην ενότητα αυτή, επιχειρείται να συγκεντωθεί αρθρογραφία και βιβλιογραφία σχετικά με την επιστήμη της βιβλιοθηκονομίας και πληροφόρησης, ειδικότερα στον τομέα των μουσειακών βιβλιοθηκών και των βιβλιοθηκών τέχνης. Παρόλα αυτά, συμπεριλαμβάνεται και υλικό με συνδέσεις σε πηγές με ευρύτερο βιβλιοθηκονομικό ενδιαφέρον.

Το υλικό αυτό αποθηκεύεται στην εφαρμογή Delicious, μια υπηρεσία κοινωνικής σελιδοσήμανσης (social bookmarking service), στο προφίλ που έχει δημιουργήσει η Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, προκειμένου να είναι πιο εύκολη και πιο αποτελεσματική η διαχείριση και ανάκτηση των αποθηκευμένων πηγών.

Παρακάτω, παρουσιάζονται οι τελευταίες καταχωρημένες πηγές στο σύστημα. Η ενημέρωσή τους θα γίνεται αυτόματα.

■ My Delicious Bookmarks

- » Art in the art library: small faces of "Library products"
INSPEL 32 (1998) 1, pp.46-50
- » Bibliography of Art Librarianship by Betty Jo Irvine " [ARLISNAP]
- » Art Documentation LIS 446
- » Multilingual Glossary for Art Librarians
- » The Small Museum Library: The Experience of the Newark Museum Library/ Barbara Lipton
Special Librines 65(1), 1974 pp. 1-3

Εικόνα 3: Στιγμιότυπο οθόνης από το Benaki Museum Library Wiki

Παράλληλα, στο wiki έχει δημιουργηθεί ένας ειδικός χώρος συζητήσεων (forum) [εικόνα 4], μέσω του οποίου επιχειρείται να εξασφαλιστεί η δυνατότητα ανταλλαγής απόψεων και ιδεών μεταξύ όλων των επιστημόνων πληροφόρησης πάνω σε κοινά θέματα και προβλήματα που τους απασχολούν. Πιο συγκεκριμένα, στο forum έχουν δημιουργηθεί κατηγορίες, στις οποίες οι χρήστες της υπηρεσίας μπορούν να προτείνουν άλλες ενδιαφέρουσες πηγές και συνδέσμους για τον εμπλουτισμό του wiki, να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με το σχεδιασμό και την ανάπτυξη του, να συζητήσουν διάφορα θέματα που απασχολούν τις βιβλιοθήκες τέχνης και τα μουσεία, κλπ.

Benaki Museum Library Wiki

Search this site

Επικοινωνία

Forum Categories

Category name	Threads	Posts	Last post
Γενικά Γενικές απόψεις σχετικά με το wiki και το σχεδιασμό του	0	0	
Ανά σελίδα συζητήσεις Σελίδα για κάθε χωριστή σελίδα του wiki	0	0	
Πρωτόσεις και ιδέες Στην κατηγορία αυτή είναι δυνατό να προτείνονται πηγές και σύνδεσμοι με στόχο τον εμπλουτισμό του wiki	0	0	
Ομάδες εργασίας-μελλοντικές συνεργασίες	0	0	
Διάφορα Συζητήστε οτιδήποτε αφορά τις βιβλιοθήκες και το μουσείο τέχνης	0	0	

Show hidden

RSS: New threads | New posts

page_revision: 0, last_edited: 5 Oct 2009, 13:03 +0300 (90 days ago)
Stop watching site benakimuseumlibrary.wikidot.com [?]

Edit Tags History Files Print Site tools + Options

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ ΜΠΕΝΑΚΗ

- Κεντρική σελίδα
- Μουσειακές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα
- Μουσειακές βιβλιοθήκες (εκτός Ελλάδος)
- Βάσεις δεδομένων-Ψηφιακές Βιβλιοθηκές-Projects
- Διεθνείς οργανισμοί και φορείς
- Πρώτοπα περιγραφής μουσειακής/πολιτισμικής πληροφορίας
- Συνέδρια - Ημερίδες - Workshops
- Περιοδικά ανώκτιης προσβολης
- Ιστολόγια
- Λίστες Ηλεκτρ. Ταχυόρμειου
- Συγκεντρωτικές Λίστες
- Άρθρα περιοδικών - Εισηγήσεις συνεδρίων - διαδικτυακές πηγές
- Τι είναι ένα wiki;
- Ετικέτες σελίδας (tags)
- Site Manager

Εικόνα 4: Παρουσίαση του forum μέσα από το wiki

Επιπρόσθετα, το wiki προσφέρει RSS feeds. Τα RSS feeds (ακρώνυμο του Really Simple Syndication) είναι μια τεχνολογία του διαδικτύου που πρωτοεμφανίστηκε το 1997 και δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να λαμβάνουν νέες πληροφορίες από διάφορες ιστοσελίδες, τη στιγμή που δημοσιεύονται, χωρίς να χρειάζεται να τις επισκεφθούν. Η ενημέρωση αυτή μπορεί να γίνεται π.χ. στον browser του Η/Υ του χρήστη ή και σε κινητές συσκευές (κινητό τηλέφωνο, PDA, κλπ.), μέσω ενός RSS Reader (π.χ. Google Reader, Bloglines κλπ.)

Τέλος, το wiki της Βιβλιοθήκης υποστηρίζει *υπηρεσίες συγχρονισμένης ανταλλαγής μηνυμάτων* (Instant Messaging-IM). Μέσω της εφαρμογής Meebo [22], οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να επικοινωνούν άμεσα με το προσωπικό της Βιβλιοθήκης, να θέτουν ερωτήματα και να εξυπηρετούνται σε πραγματικό χρόνο, άμεσα και γρήγορα.

6. Συμπεράσματα-Μελλοντικές κατευθύνσεις

Η εμφάνιση και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών επιφέρει σημαντικές μεταβολές στο χώρο της πληροφόρησης. Οι βιβλιοθήκες και γενικά τα κέντρα πληροφόρησης οφείλουν να υιοθετήσουν τις νέες εξελίξεις, προκειμένου να βελτιώσουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών τους, να ανταπεξέλθουν στις νέες προκλήσεις, να αναπτυχθούν και να «επιβιώσουν» στη νέα ψηφιακή εποχή. Αυτό όμως που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι η μετάβαση στη νέα πραγματικότητα, θα πρέπει να γίνει με προσοχή και μεθοδικότητα, ώστε οι υπηρεσίες που θα αναπτυχθούν να στοχεύουν στη κάλυψη πραγματικών πληροφοριακών αναγκών, διαφορετικά χάνουν το πραγματικό σκοπό τους και εγκυμονούνται πολλοί κίνδυνοι.

Οι Web 2.0 τεχνολογίες, και ειδικότερα τα εργαλεία wikis, προσφέρουν πολλές νέες δυνατότητες στο χώρο των υπηρεσιών πληροφόρησης των βιβλιοθηκών, καθώς παρέχουν νέους τρόπους για τη δημιουργία και διάχυση της πληροφορίας και επαναπροσδιορίζουν την ηλεκτρονική δημοσίευση (καταργούνται οι στατικές ιστοσελίδες και η γραμμική συγγραφή του υπερκειμένου) [16]. Επιπλέον, προωθούν τη συμμετοχικότητα και τη συνεργασία, ενώ συμβάλλουν στην ουσιαστική οικοδόμηση της γνώσης (στο επίκεντρο δεν είναι πλέον ο μεμονωμένος χρήστης, αλλά το σύνολο της κοινότητας) [11].

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, η δημιουργία του wiki της Βιβλιοθήκης του Μουσείου Μπενάκη έχει ως αποκλειστικό στόχο την ανάπτυξη ενός διαδραστικού και δυναμικού αποθετηρίου γνώσης, όπου θα είναι εφικτή η συγκέντρωση και επιλογή σημαντικού διαδικτυακού υλικού που αφορά τις βιβλιοθήκες τέχνης και τα μουσεία. Το υλικό που έχει συλλεχθεί μέχρι στιγμής δεν είναι εξαντλητικό και θεωρείται πολύ σημαντικός ο συνεχής εμπλουτισμός του wiki, προκειμένου να γίνει όσο το δυνατόν πιο αναλυτική καταγραφή και παρουσίαση σημαντικών διαδικτυακών πηγών. Επιπλέον, θεωρείται σημαντική η ανανέωση του περιεχομένου και με νέες ενότητες, για πολύπλευρη κάλυψη, κυρίως με τη βοήθεια αλλά και την ενεργό συμμετοχή των ίδιων των χρηστών. Τέλος, η ίδια η φύση του εργαλείου δημιουργεί πολλές προοπτικές για συνεργατική επεξεργασία και γενικότερα για την ενίσχυση των σχέσεων συνεργασίας και επικοινωνίας μεταξύ των μουσειακών βιβλιοθηκών.

7. Αναφορές

1. Maness, J. M. (2006). Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries, *Webology*, 3(2), June, 2006. Available: <http://www.webology.ir/2006/v3n2/a25.html?q=link:webology.ir/2006/v3n2/a25.html> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 2-12-2009]
2. Farkas, M (2005). Using Wikis to Create Online Communities. WebJunction, διαθέσιμο στο <http://www.webjunction.org/technology/web-tools/articles/content/438229> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 2-12-2009]
3. Casey, M. (2005). *Working Towards a Definition of Library 2.0*, LibraryCrunch, διαθέσιμο στο http://www.librarycrunch.com/2005/10/working_towards_a_definition_o.html [Ημερομηνία Πρόσβασης: 2-12-2009]
4. Wagner, C., Bollojum, N. (2005). Supporting knowledge management in organizations with conversational technologies: Discussion forums, weblogs, and wikis. *Journal of Database Management*, 16(2)
5. Klobas, J. (2006). *Wikis: Tools for Information Work and Collaboration*. Oxford, Chandos Publishing
6. Allan, C. (2007). Using a Wiki to manage a library instruction program, *College and Research Libraries (C&RL) News*, 68(4), pp. 242-244, διαθέσιμο στο <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/crlnews/2007/apr/usingawiki.cfm> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 2-12-2009]
7. Miller, P. (2005). Web 2.0: Building the New Library, *Ariadne*, 45, διαθέσιμο στο <http://www.ariadne.ac.uk/issue45/miller> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 2-12-2009]
8. Bejune, M. M. (2007). Wikis in Libraries. *Information Technology and Libraries*, 26(3), pp.27-39
9. Brereton, M., Donovan, J., Viller, S. (2003). Talking about watching: using the video card game and wiki-web technology to engage IT students in developing observational skills. In ACE, Tony Greening and Raymond Lister (Eds). *Fifth Australasian Computing Education Conference (ACE 2003)*, Adelaide, Australia, 4-7 February, pp.197-205. διαθέσιμο στο <http://crpit.com/confpapers/CRPITV20Brereton.pdf> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 2-12-2009]
10. Scardamalia, M., Bereiter, C. (1994). Computer support for knowledge-building communities. *Journal of the Learning Sciences*, 3(3), pp.265-283, διαθέσιμο στο <http://carbon.ucdenver.edu/~bwilson/building.html> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 1-12-2009]
11. Godwin-Jones, B. (2003). Blogs and wikis: Environments for on-line collaboration. *Language Learning and Technology*, 7(2), pp.12-16, διαθέσιμο στο <http://llt.msu.edu/vol9num1/emerging/default.html> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 15-12-2009]
12. Holmes, B., Tangney, B., Fitzgibbon, A., Savage, T., Mehan, S. (2001). Communal constructivism: Students constructing learning for as well as with others. In *Proceedings of the 12th International Conference of the Society for Information Technology & Teacher Education (SITE 2001)*, Charlottesville, VA, USA, διαθέσιμο στο <http://www.scss.tcd.ie/publications/tech-reports/reports.01/TCD-CS-2001-04.pdf> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 15-12-2009]
13. Leuf, B. and Cunningham, W. (2001). *The Wiki Way: Quick Collaboration on the Web*. Boston, Addison-Wesley Longman Publishing

14. LibraryWikis, διαθέσιμο στο <http://librarywikis.pbworks.com> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 28-12-2009]
15. Benaki Museum Library Wiki, διαθέσιμο στο <http://benakimuseumlibrary.wikidot.com/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 1-12-2009]
16. Τσάκωνα, Π., Γαϊτάνου, Π. (2008). Οι μουσειακές βιβλιοθήκες στο ψηφιακό περιβάλλον: προβληματισμοί και μελλοντικές προοπτικές. *2ο Συνέδριο Βιβλιοθηκών Τέχνης*, Αθήνα, 1-2 Φεβρουαρίου, 2008.
17. Ανδρέου, Ι. (2009). *Wikis και Βιβλιοθήκες*, Ημερίδα ΚΕΒΕΠ, Κύπρος, διαθέσιμο στο <http://ermis.lib.ucy.ac.cy/forum/files/IoannaAndreouWikis.ppt> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 2-12-2009]
18. Wikidot, διαθέσιμο στο <http://www.wikidot.com/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 3-12-2009]
19. Biz wiki, διαθέσιμο στο http://www.library.ohiou.edu/subjects/bizwiki/index.php/Main_Page [Ημερομηνία Πρόσβασης: 2-12-2009]
20. WikiMatrix: compare them all, διαθέσιμο στο <http://www.wikimatrix.org/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 23-12-2009]
21. Delicious, διαθέσιμο στο <http://delicious.com/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 27-12-2009]
22. Meebo, διαθέσιμο στο <http://www.meebo.com/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 28-12-2009]